ILMATIETEEN LAITOS

LAUSUNTO

30.1.2023 **41/03.00.01/2023**

Lausunnon pyytäjä Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta.

Lausuntopyyntö 23.1.2023, VNS 15/2022 vp Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030, Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Ilmatieteen laitoksen lausunto

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Ilmatieteen laitokselta lausuntoa asiaan: VNS 15/2022 vp Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030, Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Ilmatieteen laitos on perehtynyt selontekoon ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Asia: Pyydetty lausunto eduskunnan kuulemiseen liittyen Valtioneuvoston kanslian selontekoon

VNS 15/2022 vp Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030, Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

KOKONAISUUS

Selonteko on erittäin kattava, sisältää huolellisesti arvioituja ajallisia tavoitteita. Vastuut on jaettu harkintaa käyttäen. Selonteko kuvaa myös KISS2030 valmisteluprosessin varsin tarkasti. Se kuvaa hyvin myös sen, että KISS2030 suunnitelmaa tarkennettiin lausuntokierroksen aikana merkittävästi. Lisäksi on ilahduttavaa lukea, että edelleen todetaan, että toimeenpanon osalta tarvitaan täsmennyksiä ja materiaalia tarkentamiseen on jo olemassa lausuntokierroksen ansiosta.

PÄÄMÄÄRÄT

Vaikka lausuntokierroksella kolmea esitettyä päämäärää ei varsinaisesti muokattukaan, juuri niihin tässä kuulemisessa ensimmäisenä tartumme. Niiden sanomaa voi vielä hienosäätää loogisemmaksi ja merkityksellisemmäksi. Etenkin, jos päämäärät esitetään irrallisina ja niitä pidetään hyvin tärkeinä viestiä, tulisi niiden olla itsensä selittäviä eikä tulkintoja sallivia. Yksinkertaisimmillaan päämärät voisi täsmentää näin:

Uusi muotoilu PÄÄMÄÄRÄ 1: Yhteiskunnallamme on vahva tahto sopeutua ilmastonmuutokseen.

Uusi muotoilu PÄÄMÄÄRÄ 2: Yhteiskunnan sopeutumista edistävillä toimijoilla on käytössään tutkittuun tietoon, ja kokemukseen perustuvat parhaat keinot ja sopeutumisen palvelut ilmastoriskien arviointiin ja hallintaan.

Uusi muotoilu PÄÄMÄÄRÄ 3: Yhteiskunnan toimijoilla on kyky ja pätevyys ennaltaehkäistä ja hallita sekä luontoon että yhteiskuntaan kohdistuvia ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä. Toimijoilla on myös kyky tarttua ilmastonmuutoksen tuomiin mahdollisuuksiin, jos sellaisia on.

Mikäli halutaan olla konkreettisempia, voisi esittää myös näin:

1) Tahto. Taloudellinen tulevaisuutemme paranee, kun meillä kansakuntana on yhteinen tahto sopeutua ilmastonmuutoksen riskeihin ajoissa. Kokonaishyvinvointimme, kestävyytemme ja kansallinen identiteettimme vahvistuu, kun luontomme, vesistömme ja ilmastomme tila paranee.
2) Keinot. Yhteiskunnan sopeutumista edistävillä toimijoilla on käytössään tutkittuun tietoon, ja kokemukseen perustuvat parhaat keinot ja sopeutumisen palvelut ilmastoriskien arviointiin ja hallintaan, pyrkien ennaltaehkäisemiseen, jos se on mielekästä.
3) Kyky. Yhteiskunnan toimijoilla on kyky ja pätevyys ennaltaehkäistä, arvioida ja hallita sekä luontoon että yhteiskuntaan kohdistuvia ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia. Koulutukseen panostaminen, osaamisemme vahvistuminen ja toinen toisemme osaamisen arvostaminen mahdollistaa hyvinvoinnin ja menestyksen.

YLEISET HUOMIOT

Selvityksessä olisi voitu tuoda vielä selvemmin esiin osaamispula, joka Suomessa on ilmastoasiantuntijuuden alalla ja sen soveltamisessa eri toimialoilla. Lisäksi olisi nyt vihdoin huomattava, että tähän asti tutkimukselle on ollut helpompi saada rahoitusta kuin tutkimukseen ja teknologiaan perustuvien palveluiden kehittämiseen. Uusia ilmastonmuutokseen sopeutumista tukevia palveluita kuitenkin tarvitaan ilmastoriskien hallinnan lisäksi myös ilmastonmuutoksen mahdollistamien hyötyjen saavuttamiseksi. Esimerkiksi kevyen liikenteen lisääminen turvallisesti tuo hyötyjä myös mm. ilmastonmuutoksen hillintään ja terveyteen. Uusien palvelujen mahdollisuudet tulisi selonteossa näkyä vahvemmin Päämäärän 2 osalta.

Päämäärän 3 osalta huomio kiinnittyy siihen, että nuorten ja lasten ja opettajien koulutuksen osalta on hyvin vähän konkretiaa tässä selonteossa. Kun luontoa kunnioittavat arvot luodaan nuorena ja niitä vahvistetaan vuosi vuodelta, tulee uusista sukupolvista osaavampia ja lahjakkaampia kuin edeltäjänsä. Varhaiskasvatukseen ja kasvatuksen ja koulutuksen resursointiin olisi myös sopeutumisen osaamisen vahvistamisen näkökulmasta panostettava ja sen tulisi olla esillä tässä selonteossa. Lisäksi on päivänselvää, että terve ja hyvin kasvatettu nuori ja terveet vanhemmat, ovat myös terveydenhuollon ja valtion talouden etu ja voimavara.

Ilmatieteenlaitoksella on tunnistettu, että osaamisvaje matemaattisluonnontieteellisellä alalla mm. meteorologiassa ja meritieteessä kasvaa ja sopeutumista tutkivia ja palveluita kehittäviä osaajia ei kotimaasta enää löydy. Tulevaisuuden Suomea rakentavat kuitenkin nykyiset ja nuoret sukupolvet kokeneiden jäädessä eläkkeelle. Tarvitsemme osaajia myös ilma- ja meritieteellisellä alalla.

TAVOITTEET

Tavoitteita on 24 ja valtaosa niistä on erinomaisesti esitetty. Nostan tähän tiiviisti ne kohdat, joissa voisi vielä parantaa:

Tavoite 6 Vesihuollon varautumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin on parannettu vuoteen 2026 mennessä. **Ehdotan, että tehdään kohtaan 6.1 vahvempi kuvaus ja katsotaan suomen kieli ja**

lauseiden tarkoitus kuntoon. Uusi muotoilu: Toimenpide 6.1 Valvotaan sopeutumista, ohjeistetaan ja koulutetaan alalla toimivia löytämään parhaat keinot edistää vesihuollon sopeutumista. Varmistetaan, että yhä useammassa suunnitelmassa ilmastonmuutoksen vaikutukset on otettu huomioon koko vaikutusketjussa.

Tavoite 7 Liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin haavoittuvuudet on tunnistettu vuoteen 2026 mennessä ja ilmastonkestävyyttä vahvistettu vuoteen 2030 mennessä. **Ehdotan, että kohtaan Tavoite 7 lisätään selittävään osioon maininta myös vihreän siirtymän ja kiertotalouden merkityksestä,** sillä tavoite 7, tavoite 8, ja tavoite 9 tulisi lopulta linkittää toisiinsa.

Kommentti kohtaan Tavoite 12. Luontopohjaiset ratkaisut. **Vastuuta voisi antaa myös tutkimuslaitoksille.** Esimerkiksi Ilmatieteen laitos ja Luonnonvarakeskus ovat edistäneet luontopohjaisten ratkaisujen kehittämistä ja kokeiluja mm. EU-rahoitteisissa hankkeissa, ja kyky hankkia rahoitusta tunnetuissa kansainvälisissä verkostoissa on olemassa.

Kommentti kohtaan Tavoite 13 Kuivuusriskit. Tavoitteessa 13 tulisi vastuutahoiksi Suomen Ympäristökeskuksen lisäksi nimetä myös Ilmatieteen laitos, joka vastaa mm. suursäätila-, helle- ja metsäpalovaroitusten kehittämisestä niin meteorologisesti, mikroilmastollisesti kuin vaikutusennusteiden näkökulmasta. Pelastuslain §31 antaa IL:lle tehtäväksi metsä- ja ruohikkopalovaroitukset. Ilmatieteen laitoksen tulee antaa metsä- tai ruohikkopalovaroitus alueelle, jossa metsä- tai ruohikkopalon vaaran arvioidaan maanpinnan kuivuuden ja sääolosuhteiden johdosta olevan ilmeinen. Ilmatieteen laitoksen tulee huolehtia siitä, että varoituksesta tiedotetaan tarpeellisessa laajuudessa.

Kommentti kohtaa Tavoite 14 Helteen terveyshaitat. Vastuutahoiksi voisi määrittää myös tutkimuslaitoksia ja koulutussektoria. Hellevaroituksista niin sää kuin ilmastoskaalassa vastaa mm. Ilmatieteen laitos ja yhdessä mm. THL:n ja yliopistojen kanssa kehitämme mm. operatiivisia hellevaroituspalveluita. Niitä tarvitaan niin alueille kuin kaupunkeihin tukemaan yhteiskunnan toimijoita. Tulisi myös opettaa ihmisiä ymmärtämään vaarat ja tunnistamaan oireet ajoissa.

Tavoite 15 Kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön suojelu. Tavoite 15 on erinomaisesti kirjoitettu. **Vastuutahoina voisi toki olla myös tutkimuslaitoksia, joiden havaintoverkostoa voitaisiin tarvittaessa laajentaa siten, että olisi mahdollista valvoa kulttuuriympäristöön vaikuttavia sää- ja ilmasto-olosuhteita aiempaa tarkemmin.**

Ehdotan, että tavoitetta 19 Edistetään sopeutumista kansainvälisessä yhteistyössä **tarkastellaan uudelleen arktisen haavoittuvuuden, valtion talouden ja kestävän kehityksen periaatteiden näkökulmasta.**

30.1.2023
Hilppa Gregow
Tutkimusprofessori, Yksikönpäällikkö
Sään ja ilmastonmuutoksen vaikutustutkimus